

УДК 341.456:341.174 (4ЄС)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.30>

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ВІДОМСТВА (ЄВРОПОЛУ) ПІСЛЯ УХВАЛЕННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЄВРОПОЛ

Бірюков Р.М.,
*заступник начальника департаменту
Національної поліції України*

Бірюков Р.М. Інституційний розвиток європейського поліцейського відомства (Європолу) після ухвалення конвенції про Європол.

В статті розглядається розвиток Європейського поліцейського управління (Європолу) в 2000-х роках та спроби реформування Конвенції про Європол в зазначений період. Досліджується реформа Європолу, що відбулася за рішенням ЄС, якою Європол був перетворений на виконавчий орган Союзу та відбулося розширення функціонального охоплення організації для боротьби з організованою злочинністю, тероризмом та іншими серйозними формами злочинності. Таким чином, Європол перетворювався на організацію в межах ЄС. Відбувся процес централізації управління ним, спрямований на те, аби зробити структуру поліцейського співробітництва більш ефективною та формалізованою для того, аби європейські держави могли долучитися до ухвалення рішень в галузі поліцейського співробітництва на європейському рівні.

Розглядаються проблеми в діяльності Європолу, що призвели до потреби його реформи, зокрема недоліки інституційної структури, порядку управління та організаційна фрагментованість. Підкреслюється значення проблеми узгодження спільних дій в окремих питаннях боротьби з організованою злочинністю, що розглядається на прикладі боротьби з відмиванням грошей. Наголошується на тому, що лише реформа дозволила Європолу стати повноцінним актором міжнародного поліцейського співробітництва. В тому числі, це відбулося шляхом включення до його мандату нових видів злочинності, проти яких була спрямована діяльність організації, таких як кіберзлочинність та терористична злочинність.

Наголошується на значенні політизації діяльності Європолу в процесі його розвитку, що призвело до подальшого розширення його повноважень, зокрема шляхом уповноваження європейських поліцейських чиновників брати участь в роботі спільних слідчих груп та координації слідчих дій, а також зміни порядку інформаційного обміну в рамках Європолу. Підкреслюється посилення операційної ролі Європолу, що було викликано зміною характеру організованої злочинності, якій протистояла організація. Досліджуються проблеми, що постали на шляху розвитку Європолу, такі як державний суверенітет та бюрократичний супротив. Робиться висновок, що посилення організаційної ролі Європолу стало результатом балансу між міжурядовою природою Європолу та захистом інтересів окремих держав-членів ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, міжнародне поліцейське співробітництво, поліцейська інтеграція в Європі, Європол, Конвенція про Європол, рішення Ради ЄС, міжнародна злочинність.

Biriukov R.M. The institutional development of the European police agency (Europol) after the adoption of the Europol convention.

The article examines the development of the European Police Office (Europol) in the 2000s and attempts to reform the Europol Convention during this period. The reform of Europol, which took place under the EU decision, is examined, which transformed Europol into an executive body of the Union and expanded the functional scope of the organization to combat organized crime, terrorism and other serious forms of crime. Thus, Europol was transformed into an organization within the EU. A process of centralization of its management took place, aimed at making the structure of police cooperation more effective and formalized so that European states could participate in decision-making in the field of police cooperation at the European level.

The problems in the activities of Europol that led to the need for its reform are examined, in particular, shortcomings in the institutional structure, management procedures and organizational fragmentation. The importance of the problem of coordinating joint actions in individual issues of combating organized crime is emphasized, which is considered on the example of combating money laundering. It is emphasized that only the reform allowed Europol to become a full-fledged actor of international police cooperation. In particular, this happened by including in its mandate new types of crime against which the organization's activities were directed, such as cybercrime and terrorist crime.

The importance of politicization of Europol's activities in the process of its development is emphasized, which led to a further expansion of its powers, in particular by authorizing European police officials to participate in the work of joint investigation teams and coordination of investigative actions, as well as changing the procedure for information exchange within Europol. The strengthening of Europol's operational role is emphasized, which was caused by the change in the nature of organized crime, which the organization opposed. The problems that arose in the way of Europol's development, such as state sovereignty and bureaucratic resistance, are investigated. It is concluded that the strengthening of Europol's organizational role was the result of a balance between Europol's intergovernmental nature and the protection of the interests of individual EU Member States.

Key words: The European Union, international police cooperation, police integration in Europe, Europol, the Europol Convention, EU Council decisions, international crime.

Постановка проблеми. Початок роботи Європолу в 1999 році не призвів до негайних змін в порядку міжнародного поліцейського співробітництва в Європі. Організація пройшла тривалий шлях еволюції від доволі примарної структури з нечітко визначеними повноваженнями до повноцінного європейського актора. Прикметною в цьому сенсі є еволюція, що відбулася з ухваленням Конвенції про Європол та трьох протоколів до неї. Вони знаменували собою розширення мандату Європолу та надання йому практичних можливостей з організації поліцейського співробітництва в Європі.

Метою дослідження є встановлення особливостей розвитку правового регулювання діяльності Європолу після ухвалення Конвенції про Європол, виявлення змін, що були привнесені Конвенцією та протоколами до неї, визначення впливу цих змін на діяльність організації.

Стан опрацювання проблематики формування та розвитку Європолу можна назвати незадовільним. У вітчизняних дослідженнях практично відсутні будь-які згадки про цю систему. Небагато досліджень проводилося і за кордоном, серед яких можна виділити роботу, М. ден Боера, В. Бругеманна, М. Дізлі, Б. Ірвінга, Б. Патруні. Це вказує на актуальну проблему в дослідженні правових засад діяльності Європолу вітчизняною юридичною наукою.

Виклад основного матеріалу. Після семи років роботи Європолу, в 2006 році розпочалася дискусія щодо його майбутнього. До того моменту було ухвалено вже три протоколи про доповнення до Конвенції про Європол, жоден з яких не набрав чинності, оскільки ці правові інструменти виявилися надмірно обтяжливими та негнучкими [1]. Спроби Європейської Ради реформувати Конвенцію про Європол через додаткові протоколи виявилися ускладненими, оскільки потребували змін до існуючої структури міжурядового співробітництва [2, с. 52]. Слід враховувати, що рішення Ради про Європол було обговорене та ухвалене доволі швидко, порівняно з загальним правотворчим процесом в ЄС. В 2006 році була готова пропозиція, а в 2009 році було ухвалене рішення, яке набрало чинності 1 січня 2010 року [3]. Цим рішенням Європол перетворювався в виконавчий орган ЄС. Важливою зміною стало суттєве розширення функціонального охоплення Європолу. Так, відповідно до статті 4 Рішення, «компетенція Європолу охоплює організовану злочинність, тероризм та інші форми серйозної злочинності...що стосуються двох чи більше держав у спосіб, що вимагає спільного підходу держав-учасниць через масштаб, значення та наслідки таких злочинів». Відповідно до статті 5, Європол отримав нові повноваження, зокрема право пропонувати створення спільних команд з розслідування, для яких він виступає центральним управлінням. Відповідно до статті 8 він отримав повноваження з впливу на держави через створення національних підрозділів Європолу.

Рішення Ради щодо Європолу також змінило жорсткий порядок управління, запровадивши нові правила голосування в правлінні Європолу. Раніше рішення приймалися одностайно, але Директивою було запроваджено процедуру ухвалення рішення двома третинами голосів.

Таким чином, рішення Ради щодо Європолу не тільки позначило формальне перетворення Європолу в організацію в мережі ЄС, але також проклало шлях до поступового перетікання повно-

важень в сфері міжнародного поліцейського співробітництва від держав-учасниць до Європолу та ЄС. Як уявляється, найбільшу роль в якості рушіїв преференцій ЄС при перетворенні Європолу в агенцію ЄС відіграли три фактори. По-перше, взаємозалежності вплинули на вертикальні інтеграційні преференції. Всі держави-учасниці ставали все більше взаємопов'язаними не тільки через загрози, але й також через структури поліцейського співробітництва.

Нестача довіри, бюрократичний супротив та розбіжності в цілях на політичному рівні підірвали спроможність Європолу на ранніх стадіях його розвитку. Через це європейські уряди вдалися до більшої централізації, намагаючись відповідати зростаючому функціональному тиску від взаємозалежності, вирішити спільні проблеми та зробити структуру поліцейського співробітництва більш ефективною. Вже ухвалені інтеграційні рішення (наприклад, щодо створення Групи ТРЕВІ та Європолу), створювали значний тиск, спрямований на формалізацію співробітництва, що стало все більш комплексним.

В міру того, як поліцейське співробітництво розвивалося відповідно до Конвенції про Європол, його недоліки ставали помітними в практиці та зумовлювали потребу в змінах. Напочатку 2000-х років все більше держав почали віддавати перевагу європейському рівню прийняття рішень. На додачу, еволюція ЄС, зокрема через Лісабонський договір, впливала на преференції держав щодо Європолу, який почав розвиватися як спільна інституція [4, с. 282]. Третім фактором, що визначила преференції держав, стала політизація. Численні потрясіння та кризи створили громадсько-політичний тиск та очікування на рівні держав та ЄС.

Європол розпочав свою діяльність в липні 1999 року, в той час, коли його організаційна структура ще складалася. Технічна доповідь Європолу, що була випущена в лютому 2000 року, критикувала його інституційну структуру та порядок управління, особливо концентруючись на його організаційній фрагментації та негнучкості його мандату та правової бази, що ускладнювали діяльність. Зокрема, в доповіді вказувалося на поганий рівень вертикальних зв'язків в організації [5], а також на «відмінні та подекуди конфліктуючі пріоритети та політичному та виконавчому рівні щодо того, що має робити Європол» [5].

Недоліки в системі управління Європолем та його несформована репутація підірвали довіру до нової організації та інституційного розвитку поліцейського співробітництва в цілому. Проблема узгодження спільних дій та інформаційні асиметрії, що мав вирішити Європол, навпаки посилювалися. Це стимулювало держави-учасниці до подальшої вертикальної інтеграції та посилення структури Європолу аби зробити планувальні та фінансові процеси більш когерентними та такими, що відповідали б зростаючим взаємозалежностям. І хоча деякі держави-учасниці були задоволені діяльністю Європолу в боротьбі з наркозлочинністю, інші сфери діяльності, такі як боротьба з організованою злочинністю в цілому, не відповідали очікуванням.

Одним з таких питань було відмивання грошей, яке ставало глобальною проблемою в умовах відкритих ринків [6]. Взаємопов'язаність в боротьбі з відмиванням грошей посилювалася в 2000-х роках з завершення формування вільного ринку та імплементацією Шенгенської конвенції. Ці події зумовили зростання фінансових потоків між державами. Це змусило Раду ініціювати розширення компетенцій Європолу так, аби включити до них відмивання грошей [7]. Ця пропозиція була реалізована порівняно швидко шляхом ухвалення Протоколу I до Конвенції про Європол [8].

На фоні цього продовжувала зростати взаємозалежність в боротьбі з піддробкою грошей та інших платіжних засобів. Введення Євро та існування інших платіжних засобів впливали й на інші сфери, зокрема створюючи нові можливості для злочинної діяльності [10, с. 148]. Водночас, впровадження Євро створило асиметрії в можливостях між державами в боротьбі зі злочинами, пов'язаними з піддробкою та відмиванням грошей. Великі держави мали достатні ресурси для боротьби з піддробкою Євро, в той час як малим бракувало відповідних ресурсів. Однак, держави, що входили в зону Євро, залежали одна від одної не тільки залежали одна від одної в питаннях захисту спільної валюти, але також потребували взаємної підтримки в боротьбі з використанням власної території як укриття для злочинців.

Окрім реального функціонального тиску від зростаючої внутрішньої та зовнішньої взаємопов'язаності, проблема відмивання грошей та підробки Євро становили політичні питання на рівні ЄС, що зумовлювало потребу в створенні єдиного центрального органу по боротьбі з ними. Це було пов'язано не тільки з задачами та проблемами, з якими стикався сам ЄС, але й з потребами зовнішніх акторів, які повинні були мати розуміння того до кого вони можуть звернутися, в разі виявлення злочину підробки Євро або шахрайства з ним. Зі зростанням таких взаємозалеж-

ностей, політики європейських держав все частіше зверталися до європейського рівня вирішення проблем. Найбільш очевидним було обрати Європол в якості центрального органу в контексті міжнародного поліцейського співробітництва ЄС. Він вже був пов'язаний з європейськими структурами та становив собою канал безпосередньої комунікації відповідних виконавчих органів. Він, на той момент, вже відрізнявся більшою інституціоналізацією, ніж Інтерпол.

Протокол І становив перший крок в бік призначення Європолу центральним органом з питань відмивання грошей. Він зробив Європол офіційним актором в сфері міжнародного поліцейського співробітництва ЄС. Протокол був укладений порівняно швидко та без складнощів, цей документ піддавався критиці з боку Європейського парламенту за його негнучкість, зокрема за те, що він набирав чинності в разі схвалення всіма державами-учасницями організації.

За протоколом Європол ставав повноцінним актором міжнародного поліцейського співробітництва в Європі, причому отримав можливість діяти як на наднаціональному так і внутрішньодержавному рівні. Хоча протокол був ухвалений доволі швидко та без складнощів. Європейський Парламент критикував цей правовий інструмент за його негнучкість. Зокрема, він зазначав, що «сумно, що процедура набрання чинності протоколом ґрунтується на тій самій процедурі, що застосовувалася до Конвенції про Європол, тобто сценарій ухвалення всіма державами-учасницями. Ця процедура затримає ухвалення протоколу на рівні ЄС» [6].

В липні 2000 року Франція подала пропозицію про розширення функціонального охоплення Європолу, а саме щодо включення в мандат Європолу кіберзлочинності та комп'ютерної злочинності. Подібно до відмивання грошей, ця сфера зазнала сильного впливу глобалізації, особливо через інтенсивну інтернаціоналізацію та діджиталізацію ринкових стосунків. Ці зміни є тільки посилили транскордонну взаємозалежність між державами, але й зробили державні кордони умовністю, а багато інструментів щодо управління кордоном – застарілими. В свою чергу. Це створило помітні нові можливості для злочинців та терористів.

Напочатку 2000-х років, ці можливості були далеко не суто терористичними, вони все активніше проявлялися на практиці. Це особливо вірно для злочинів в кіберсфері. Завдяки розвитку Інтернету, різні кримінальні групи змогли створити нові зв'язки в різних сферах злочинної діяльності. В онлайн-просторі формувалися нові кримінальні ринки, нові методи, та навіть нові типи злочинів. Хоча поліцейські чиновники спочатку розглядали Інтернет просто як нове середовище для злочинної діяльності, наприклад, злочинів, пов'язаних з мобільними пристроями, скоро стало зрозумілим, що він породжує цілу нову злочинну сферу [9, с. 155].

По мірі розвитку злочинності в галузі високих технологій, вона почала становити не стільки проблему безпеки, скільки економічну проблему. В цьому сенсі можна провести аналогію з відмиванням грошей, що є, першочергово, загрозою економіці держав та глобальній економіці. Це призводило до посилення розуміння того, що управління безпекою повинно ставати так само взаємопов'язаним, аби запобігати злочинним трендам. Однак, поліцейське співробітництво в той час було все ще доволі обмеженим та таким, що концентрувалося на «старих» темах, таких як боротьба з торгівлею наркотиками, мафіозними групами, викраденням автомобілів тощо. З урахуванням цього, пропозиція розширити мандат Європолу не виглядає дивною.

В березні 2001 року було ухвалено пропозицію Ради [10], що ставила перед Європолом задачу боротися з серйозними формами міжнародної злочинності, що були перераховані в додатку та включали понад 20 нових позицій з описами злочинів, таких як, наприклад, підробка товарних знаків, підробка грошей та інших платіжних засобів, викрадення людей, контрабанда цілого ряду товарів, а також комп'ютерну злочинність. Таким чином, менш ніж через 2 роки після початку роботи, в середині 2001 року мандат Європолу був розширений. Це представляло собою непересічний розвиток в функціональному охопленні Європолу, адже це створювало можливості для інтеграції широкого кола питань боротьби зі злочинністю в структуру діяльності нового органу.

В цей період розвитку Європолу спостерігався певний ентузіазм серед держав-учасниць ЄС до співробітництва на наднаціональному рівні, що дозволило подальше швидке розширення повноважень Європолу, переважно у відповідь на зростаючу взаємозалежність в боротьбі з кримінальними структурами. З розвитком інтеграції, таке швидке розширення ставало б все більш складним. Одним з вирішальних рушіїв виступала політизація, що ставала все більш помітною напочатку 2000-х років, після серії терактів в США та Європі. Сильний громадський тиск створив політичний клімат, що сприяв спільним діям та адвокації на рівні ЄС. Як сказав колишній

директор Європолу Ю. Шторбек, держави-учасниці вимагали, аби щось було зроблено на рівні ЄС» [11].

Зростаюча політизація дозволила державам-учасникам діяти в сфері розвитку Європолу. Так, в другій половині 2001 року Бельгія та Іспанія запропонували розширити повноваження Європолу шляхом ухвалення другого протоколу. Цей документ був хвалений в листопаді 2002 року та фактично уповноважив європейських чиновників брати участь в спільних слідчих групах та запитувати компетентні органи держав-учасниць ЄС про проведення скоординованих слідчих дій [12]. Хоча це не було ясно вираженим проявом вертикальної інтеграції, Протокол II все ж представляв собою значний крок в бік подальшого поглиблення повноважень Європолу та його ролі як незалежного актора в поліцейському співробітництві в рамках ЄС.

Наступний крок послідував в 2004 році з ухваленням Протоколу III до Конвенції про Європол [13], яким, зокрема, був змінений порядок інформаційного обміну в рамках Європолу. Зрештою, ухвалення трьох додаткових протоколів відображає преференції держав в бік інтеграції, які як найкраще проявляються в моменти, коли ця держава головує в органах ЄС. Зрештою, в усіх описаних випадках, саме держава, що мала головування в Раді, пропонувала відповідні зміни до мандату Європолу.

Напочатку 2000 років держави-учасниці ЄС проявили зацікавленість в посиленні операційної ролі Європолу в поліцейському співробітництві в ЄС [2, с. 50]. Виправлення недоліків Конвенції за допомогою ухвалення протоколів показує, що уряди європейських країн намагалися втримати баланс між міжурядовою природою Європолу та мережею ЄС, та прагнули захистити свій суверенітет, водночас зберігаючи першість в поліцейському співробітництві за Європолом.

Тривали дискусії щодо реформи Європолу шляхом заміни Конвенції про Європол на відповідне рішення Ради. Протягом кількох місяців держави-учасниці погодилися на оцінку такої можливості та на формальну оцінку Комісією того, як повинно виглядати таке рішення. Така оцінка проявила недоліки в поліцейському співробітництві в ЄС, а саме те, що кримінальні та терористичні групи продовжували зростати та еволюціонувати, в той час як жорстка структура Конвенції про Європол обмежували організаційні можливості з реагування на нові загрози. Такі структурні та практичні недоліки стали очевидними коли Європол розпочав свою роботу. Незважаючи на зміни, що були здійснені шляхом укладення протоколів до Конвенції, повсякденне міжнародне поліцейське співробітництво залишалося ускладненим через декілька причин.

По-перше, міркування національного суверенітету та бюрократичний супротив продовжували підривати ефективність європейського поліцейського співробітництва та затримували еволюцію Європолу як організації. По-друге, вузьке визначення мандату Європолу визначало, що організація може проводити свою діяльність виключно в разі, якщо злочин має ознаки транскордонного, що стримувало його діяльність у неясних випадках. По-третє, розрізнення між різними юрисдикційними сферами ускладнювало поліцейське співробітництво через організацію. Представники поліцейських органів, які працювали з численними широкими правовими обмеженнями почасти мали складнощі тривалими та складними процедурами, що були необхідними для отримання підтримки Європолу. Правова жорсткість Конвенції ясно проявлялася на практиці. Організація не була належним чином пристосована для того, аби швидко відповідати на організаційні потреби, що зростали [14].

Важливу роль відіграло те, що Конвенція про Європол була політичною ініціативою, що розвивалася згори вниз без суттєвого залучення поліцейських органів. Відповідно, ранній розвиток поліцейського співробітництва в ЄС призвело до браку належної довіри та бюрократичного супротиву. Хоча поліцейські чиновники на внутрішньодержавному рівні прагнули до зростання своєї ролі, вони залишалися переважно реципієнтами ініціатив, що походили згори. Через такі обмеження внутрішньодержавного політичного підприємництва, внутрішньодержавні політичні актори поводитися скептично, та подекуди заперечували обмін інформацією через Європол. Незважаючи на утворення централізованого органу та формалізацію каналів співробітництва, розбіжності в національних культурах управління безпекою та традиціях ведення поліцейських справ не дозволяли автоматично пристосувати ці нові робочі моделі для спільної боротьби з транскордонною злочинністю.

Поліцейське співробітництво в ЄС напочатку 2000-х років не тільки надавало засоби для балансування асиметричних взаємозалежностей в питаннях боротьби зі злочинністю, але й само створювало такі структурні асиметрії. Інституційні та неформальні зв'язки між поліцейськими

чиновниками та органами відрізнялися в різних країнах, а отже розрізнявся порядок внутрішньодержавної імплементації Конвенції про Європол. Зміни до Конвенції про Європол, що довелися до національних поліцейських чиновників, відбувалися швидше, ніж їх могли адаптувати на національному рівні, що створювало подальші перешкоди для поліцейського співробітництва в Європі. Поліцейські органи окремих країн проявили небажання чи нездатність до співробітництва. Цей внутрішньодержавний бюрократичний супротив поліцейському співробітництву в ЄС в цілому, та зокрема Європолу походив як від властивостей Європолу як організації, так і більш загальних перешкод для співробітництва, що існували в середовищі ЄС [15, с. 354].

Можна зробити два спостереження щодо цього. По-перше, структурні недоліки Маастрихтського договору ставали все більш помітними в практиці в формі обтяжливого процесу прийняття рішень. Більшість пріоритетів ЄС в сфері правосуддя та внутрішніх справ визначалися політичними міркуваннями. Зростаючі взаємозалежності та професіоналізація транснаціональних кримінальних мереж та груп спостерігалися з 1990-х років, уряди держав-учасниць ЄС спочатку не мали політичної волі адаптувати поліцейське співробітництво на рівні ЄС та Європолу. Держави-учасниці шукали можливості обмеження та контролю щодо повноважень організації.

Висновки. Таким чином, на початку 2000-х років держави-учасниці ЄС проявляли зацікавленість в посиленні операційної ролі Європолу в поліцейському співробітництві ЄС. Вибір правового інструменту у вигляді протоколів до Конвенції показує, що уряди намагалися дотриматися балансу між міжурядовою природою Європолу та мережею ЄС, захищаючи національний суверенітет та власне верховенство в управлінні Європолом. Лише за декілька місяців держави-учасниці узгодили можливість формального внесення змін Радою до Конвенції, що зробило можливим ухвалення Рішення Ради щодо Європолу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Proposal for a Council Decision establishing the European Police Office (Europol) {SEC(2006) 1682} {SEC(2006) 1683}. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52006PC0817> (дата звернення: 10.09.2024).
2. Europol. 1998-2016 – Looking Back, Moving Forward: One Hundred Meetings of the Europol Management Board. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. P. 48–59.
3. Council Decision of 6 April 2009 establishing the European Police Office (Europol). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32009D0371> (дата звернення: 10.09.2024).
4. Kaunert C., Leonard S., Occhipinti J.D. Agency Governance in the European Union's Area of Freedom, Security and Justice. *Perspectives on European Politics & Society*. 2013, No 14(3). P. 273–284.
5. Disley M., Irving B., Hughes W., Patrini B. Evaluation of the implementation of the Europol Council Decision and of Europol's activities. URL: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/rand_evaluation_report.pdf (дата звернення: 11.09.2024).
6. Report on the initiative from the Portuguese Republic with a view to the adoption of a Council Act on the drawing up on the basis of Article 43(1) of the Convention on the establishment of a European Police Office (Europol Convention) of a Protocol amending Article 2 and the Annex to that Convention (9426/2000 – C5-0359/2000 – 2000/0809(CNS)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-5-2000-0312_EN.pdf?redirect (дата звернення: 11.09.2024).
7. Council Decision of 27 March 2000 authorising the Director of Europol to enter into negotiations on agreements with third States and non-EU related bodies. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A42000Y0413%2801%29> (дата звернення: 11.09.2024).
8. Protocol drawn up on the basis of Article 43(1) of the Convention on the establishment of a European Police Office (Europol Convention) amending Article 2 and the Annex to that Convention – Declaration. URL: [https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A1213\(01\):EN:HTML](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A1213(01):EN:HTML) (дата звернення: 11.09.2024).
9. Carrapiço, H., Farrand, B. Cyber crime as a fragmented policy in the context of the area of freedom, security and justice. *Routledge Handbook of Justice and Home Affairs*. A. Servent, F. Trauner (eds). Abingdon: Routledge, 2017. P. 146–156.

10. Council of the European Union. Council doc. 2001/C 176/05. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2006:176:FULL> (дата звернення: 11.09.2024).
11. Europol Annual Report 2001. URL: <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/europol-annual-report-2001> (дата звернення: 11.09.2024).
12. Protocol amending the Convention on the establishment of a European Police Office (Europol Convention) and the Protocol on the privileges and immunities of Europol, the members of its organs, the deputy directors and the employees of Europol, 2002. URL: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1521> (дата звернення: 11.09.2024).
13. Council Act of 27 November 2003 drawing up, on the basis of Article 43(1) of the Convention on the Establishment of a European Police Office (Europol Convention), a Protocol amending that Convention. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:C2004/002/01> (дата звернення: 11.09.2024).
14. Den Boer M., Bruggeman W. Shiftig Gear: Europol in the Contemporary Policing Area. URL: <https://shs.cairn.info/journal-politique-europeenne-2007-3-page-77?lang=en&tab=texte-integral> (дата звернення: 13.09.2024).
15. Deflem M. Europol and the Policing of International Terrorism: Counter-Terrorism in a Global Perspective. *Justice Quarterly*. 2006, No 23(3). P. 336–359.